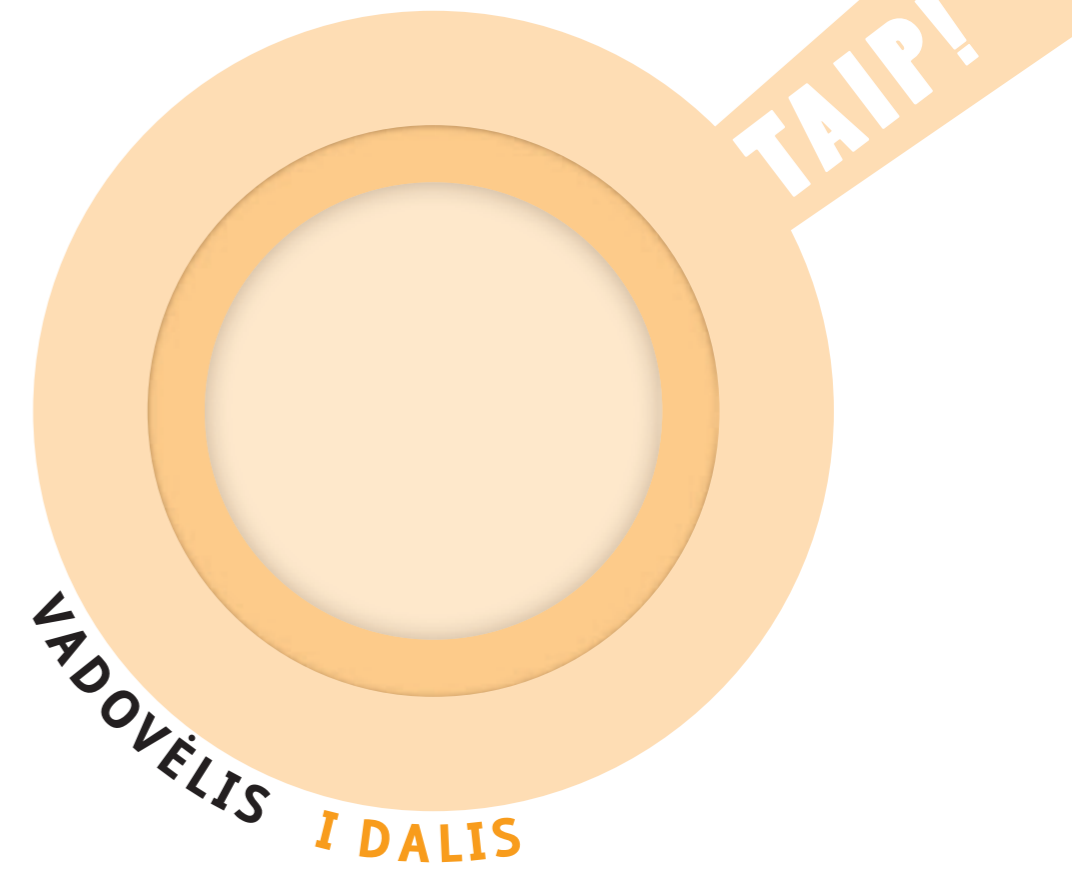

LIETUVIŲ KALBA 4 KLASEI

Vilma Dailidėnienė
Daiva Jakavonytė-Staškuvienė
Nomeda Kasperavičienė

Recenzentė
dr. RAMUTĖ SKRIPKIENĖ
Vadovėlio turinio vertintojos
EDITA STEPONAVIČIENĖ, HENRIKA PROSNIAKOVA,
DANGUOLĖ SAVIČIENĖ

Redaktorė
KAZIMIERA NAVAKAUSKIENĖ
Iliustruotojas
MARIUS ZAVADSKIS
Meninė redaktorė
ASTA BUTĖNIENĖ

Serijos **TAIP!** dailininkė
JURGA ŽELVYTĖ

Pirmasis leidimas 2019

Leidinio bibliografinė informacija pateikiama Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos Nacionalinės bibliografijos duomenų banke (NBDB).

Ši kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo ir mokslo įstaigų bibliotekose, muziejuose arba archyvuose, draudžiama mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISSN 2424-5763
ISBN 978-5-430-06937-7

© Vilma Dailidėnienė, 2019
© Daiva Jakavonytė-Staškuvienė, 2019
© Nomedas Kasperavičienė, 2019
© Leidykla „Šviesa“, 2019
Viršelio nuotrauka: © Benas Navanglauskas

Vadovėlio sutartiniai ženklai. Ką jie reiškia?

Aptarkite, išsiaiškinkite drauge
(poromis, grupėmis arba
su visa klase)

Apmąstykite, pasitikrinkite

Pasakokite

Skaitykite

Atlik skaitmenines užduotis
klase.eduka.lt

Atrask, pasidomėk,
tyrinėk

Pasiklausyk įrašo
klase.eduka.lt

Rašykite

Pažiūrėk vaizdo įrašą
klase.eduka.lt

Išsiaiškink žodžius

Mokykis naudodamasis patarimais

Skaitymo
strategija

Klausymo
strategija

Kalbėjimo
strategija

Rašymo
strategija

TURINYS

I skyrius. KURIU ĮVAIRIUS SAKINIUS	/ 6
Kuo ypatinga lietuvių kalba?	/ 8
Vasaros atostogų iššūkis. Ką skaičiau šią vasarą?	/ 10
Rengiame diskusiją. Kaip diskutuoti?	/ 12
Kur lankeisi, ką pamatei, sužinojai vasarą?	/ 14
Kas yra sakinio veiksnys, kas – tarinys?	/ 16
Kaip tapti geru ir sumaniu skaitytoju?	/ 18
Kokia yra lankstinuko paskirtis?	/ 20
Kuriuo sakiniu pasakome daugiau – neišplėstiniu ar išplėstiniu?	/ 22
Ką pasakoja legenda apie Nemuno deltą?	/ 24
Ką vadiname viengarūšėmis sakinio dalimis?	/ 26
Kaip tapti mėgstančiu skaitytoju?	/ 28
Kaip apibendrinti informaciją? Ko dar nežinau apie balandžius?	/ 30
Apie ką skatina susimąstyti grožinis kūrinys?	/ 34
Kodėl naudinga rašyti aiškinamąjį diktantą?	/ 36
Ko išmokau?	/ 38
Atrandu save kaip skaitytoją!	/ 42
I SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	/ 43
II skyrius. SKAITAU IR KURIU DIALOGUS	/ 44
Kaip užrašyti pokalbį?	/ 46
Kas yra dialogas? Kaip jis užrašomas?	/ 48
Kas kūrinyje perteikiama dialogu?	/ 50
Kaip sukurti dialogą?	/ 54
Ko išmokau apie veiksmažodį?	/ 56
Kada vartojami esamojo laiko veiksmažodžiai?	/ 58
Kaip patirti ką nors neįtikėtino?	/ 60
Kodėl į pasakojimą įterpiamas dialogas?	/ 64
Kaip į rašomą pasakojimą įterpti dialogą?	/ 66
Kada vartojami būtojo kartinio laiko veiksmažodžiai?	/ 68

Ką atskleidžia kūrinio dialogai?	/ 70
Kodėl naudinga rašyti aiškinamąjį diktantą?	/ 74
Ko išmokau?	/ 76
Atrandu save kaip skaitytoją!	/ 80
II SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	/ 81
III skyrius. AIŠKINUOSI KŪRINIO PRASMĘ	/ 82
Kada vartojami būtojo dažninio laiko veiksmažodžiai?	/ 84
Kas svarbu kiekvienam vaikui?	/ 86
Kodėl naudinga rašyti aiškinamąjį diktantą?	/ 90
Kas yra laikraštis, kas – dienraštis?	/ 92
Kokia informacija visuomet yra svarbi?	/ 94
Kada vartojami būsimojo laiko veiksmažodžiai?	/ 96
Ar svajonė gali padaryti stebuklą?	/ 98
Kaip sukurti pasaką?	/ 100
Ko išmokau?	/ 102
Atrandu save kaip skaitytoją!	/ 106
III SKYRIAUS APIBENDRINIMAS	/ 107

KAS YRA SAKINIO VEIKSNYS, KAS – TARINYS?

Iš ko sudarytas sakiny?

Įsidėmėk!

Žodžiai, sakinyje atsakantys į tam tikrus klausimus, yra **sakinio dalys**. Pagrindinės sakinio dalys yra **veiksny** ir **tariny**.

PAGRINDINĖS SAKINIO DALYS

VEIKSNYS –
sakinio veikėjas.
kas?

TARINYS – sakinio veikėjo atliekamas veiksmas.
**ką veikia? ką veikė?
ką veidavo? ką veiks? ...**

Kas ką veikia?

kas?

... lipa.

kas?

... žvejoja.

kas?

... žiūri.

Įsidėmėk!

Veiksny yra pagrindinė sakinio dalis, nurodanti sakinio veikėją, kuris ką nors veikia, ir atsakanti į klausimą **kas?** Veiksny sakinyje žymimas viena linija.

kas?

kas?

Pavyzdžiui: Vytenis atostogauja. Jis žvejoja.

Kas ką veikia, veikė, veidavo, veiks?

ką veikia?

Viltė ...

ką veikė?

Džiugas ...

ką veidavo?

Vytenis ...

ką veiks?

Jokūbas ...

Įsidėmėk!

Tariny yra pagrindinė sakinio dalis, nurodanti, **ką** sakinio veikėjas **veikia, veikė, veidavo** ar **veiks**. Tariny sakinyje žymimas dviem linijomis.

ką veikia?

ką veikė?

ką veidavo?

ką veiks?

Pavyzdžiui: Viltė plaukia. Džiugas skaitė. Vytenis grybaudavo. Jokūbas ners.

Kaip rasti pagrindines sakinio dalis?

1. Pirmiausia rask sakinio veikėją – **veiksny**. Jis atsako į klausimą **kas?**
2. Tada išsiaiškink, ką veikėjas veikia – rask sakinio **tariny**. Jis gali atsakyti į klausimus **ką veikia? ką veikė? ką veidavo? ką veiks? ...**

kas? ką veikia?

Pavyzdžiui: Laivas plaukia į uostą.

Nurašyk sakinius. Rask pagrindines sakinio dalis ir jas tinkamai pažymėk.

Prie jūros

Švietė saulė. Nuo jūros pūtė vėsokas rudeniškas vėjas. Ramiai siūbavo pušys. Bangos ritosi į krantą. Netoli kranto stūksojo pilki akmenys. Aplink juos klegėjo žuvėdros. Pajūriu vaikščiojo šeima su šuniu. Tėvai ramiai žingsniavo smėliu. Sūnus dūko su šunimi. Jis mėtė keturkojui kamuoliuką. Šeima susėdo ant aukštos smėlio kopos. Jie žiūrėjo į banguojančią jūrą, į žydrą dangų, į žuvėdras...

KAIP TAPTI GERU IR SUMANIU SKAITYTOJU?

Mokyklos bibliotekoje kaba du plakatai. Patyrinėk juos ir išsiaiškink, koks skaitytojas yra geras ir sumanus.

GERAS SKAITYTOJAS

Skaito kasdien.

Moka gerai skaityti.

Galvoja apie tai, ką skaito.

Kalbasi apie knygas.

Knygomis dalijasi.

Lankosi bibliotekoje, skaitykloje.

Knygas saugo.

Knygas mėgsta.

Išsivaizduoja tai, ką skaito.

Kelia klausimus.

SUMANUS SKAITYTOJAS

Iš pavadinimo, iliustracijų ir kt. bando nuspėti, apie ką tekstas.

Apmąsto, kur ir kaip gali pritaikyti tai, ką sužinojo skaitydamas.

Sieja tekstą su tuo, ką jau žino.

Išsivaizduoja aprašytus įvykius, veikėjus.

Aiškinasi, ko nesuprato: klausinėja, ieško informacijos žodynuose, žinyuose.

Suvokia autoriaus tikslus, pagrindinę idėją, randa tai patvirtinančių detalių.

Įvertina teksto visumą ir susidaro savo nuomonę.

Kodėl svarbu būti ir geru, ir sumaniu skaitytoju?

Kad taptum geru ir sumaniu skaitytoju, vadovėlio tekstus skaitysi remdamasis šia schema. Ko mokysiesi juos skaitydamas? Patyrinėk schemą.

KOKIA YRA LANKSTINUKO PASKIRTIS?

Lankstinukas – tai sulankstytas leidinys, popieriaus lapas, kuriame pateikiama informacijos apie kokį nors objektą, renginį, vietovę ar pan.

Kas pristatoma šiame lankstinuke?

Peržvelk lankstinuke pateikiamą informaciją. Perskaityk pabrauktus pavadinimus, apžiūrėk nuotraukas. Ką apie tai jau žinai, ką esi girdėjęs?

Maršrutas:

Nida–Mingės kaimas–Ventės ragas–Nida

Kelionė organizuojama kasdien.

Išvykstame **10.00 val.**
Kelionės trukmė – **6 val.**

Apie kelionę Pamariu

Kviečiame į įspūdingą išvyką po Pamario kraštą. Pirmiausia aplankysime Mingės kaimą, įsikūrusį abiejuose Minijos upės krantuose. Toliau autobusu keliausime ilgiausiu Lietuvos pusiasaliu^ž, vadinamu Ventės ragu. Apsilankysime pačiame Ventės rago smaigalyje 1929 metais įkurtoje Ornitologijos^ž stotyje ir Ventės švyturyje. Gėrėsime nuostabiais Kuršių marių, Kuršių nerijos, Rusnės salos vaizdais. Patirsime, kokio įstabaus grožio, ypatingos ramybės vieta yra šis unikalus^ž gamtos kampelis!

Sugrįžę į Mingę, ant upės kranto skanausime kuršiškos žuvenės ir sužinosime, kuo ypatingas senovinis žvejybos būdas – bumbinimas. Grįždami laivu į Nidą, grožėsime Nemuno delta^ž.

Rask tekste aiškiai pateiktą informaciją.

- Kada organizuojama kelionė? Kiek ji trunka?
- Kokiomis transporto priemonėmis keliaujama?
- Kaip vadinamas ilgiausias Lietuvos pusiasalis? Kas jame įkurta 1929 metais?

Padaryk tiesiogines išvadas.

- Kokių pramogų kelionės rengėjai keliautojams žada Ventės raga, o kokių – Mingėje?
- Ką naujo keliautojai sužinos apie senovinę žvejybą?

Palygink, apibūdink, susiek, paaiškink teksto informaciją.

- Kodėl lankstinuke pristatoma kelionė iš Nidos į Ventės ragą pavadinta įspūdinga?
- Su kuo siejamas Pamario krašto pavadinimas?
- Kada lankstinuke pateikiama informacija tau galėtų būti naudinga?

Įvertink teksto turinį ir kalbą.

- Kokiais būdais pateikiamas kelionės maršrutas?
- Ką padeda suprasti nuotraukos ir žemėlapis?
- Ar norėtum vykti į šią kelionę? Paaiškink, kodėl.

Patyrinėk šių žodžių reikšmes.

- nerija** – siaura sunešta smėlio juosta, vienu galu susijungusi su krantu
- marios** – didžiulis tvenkinys
- ragas** – smailus žemės plotas, įsiterpęs į jūrą, ežerą ar mišką, kyšulys

Perskaityk lankstinuke pabrauktus vietovių pavadinimus. Paaiškink, kodėl antrasis pavadinimų žodis pradedamas rašyti mažąja raide.

- ž** *pusiasalis* – sausuma, iš trijų pusių supama vandens
- ornitologija* – mokslas apie paukščius
- unikalus* – labai retas
- delta* – prie upės išsišakojimo vietų iš jos sąnašų susidariusi lyguma